

Warszawa, 10-08-2026 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Sylwia Gregorczyk-Abram

II.501.10.2025.DC

Pan

Waldemar Żurek

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

problematyka przeciwdziałania przestępstwom motywowanym uprzedzeniami jest zagadnieniem, na które Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca uwagę¹ sygnalizując potrzebę stworzenia efektywnych ram prawnych, chroniących najbardziej narażone grupy społeczne na niepożądane zachowania (przemoc fizyczną, psychiczną, znieważanie, „fale hejtu” w Internecie, mediach społecznościowych itp.). Ustawa z dnia 6 marca 2025 r. o zmianie ustawy Kodeks karny² rozszerzała zakres penalizacji art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 § 1 k.k. o przesłanki niepełnosprawności, wieku, płci lub orientacji seksualnej, a także modyfikowała okoliczności obciążające z art. 53 w § 2a

¹ Zob. np. wystąpienie generalne do Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2019 r., XI.518.50.2017.MS, dostępne na stronie:

<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20Prezesa%20Rady%20Ministr%C3%B3w%20z%20rekomendacjami%20ws.%20walki%20z%20mow%C4%85%20nienawi%C5%9Bci.pdf>;

czy opinię do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, druk sejmowy sejmu XI kadencji nr 876 z dnia 9 stycznia 2025 r., II.510.345.2024.MW/PZ, dostępne na stronie:

² Tekst ustawy, która została uchwalona, jest dostępny na stronie:

https://orka.sejm.gov.pl/proc10.nsf/ustawy/876_u.htm.

pkt 6 k.k. przez dodanie przesłanek niepełnosprawności, wieku, płci lub orientacji seksualnej. Wyżej wskazana ustawa została skierowana przez Prezydenta RP w trybie kontroli prewencyjnej, do Trybunału Konstytucyjnego.

W wyroku z dnia 30 września 2025 r., sygn. akt Kp 3/25³ Trybunał Konstytucyjny orzekł, że:

I. Art. 1 ustawy z dnia 6 marca 2025 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny w zakresie, w jakim do art. 53 § 2a pkt 6, art. 119 § 1, art. 256 § 1 oraz art. 257 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17, ze zm.) wprowadza przesłanki: niepełnosprawności, wieku, płci lub orientacji seksualnej, jest niezgodny z art. 54 ust. 1 w związku z art. 42 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

II. Art. 1 pkt 1, 2 i 4 ustawy z 6 marca 2025 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny w zakresie, w jakim w art. 53 § 2a pkt 6, art. 119 § 1 i art. 257 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny eliminuje zaimek „jej”, jest niezgodny z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

III. Przepisy wymienione w części I są nierozdzielnie związane z całą ustawą.

W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia⁴, Trybunał Konstytucyjny odwoływał się do filozoficznych aspektów wolności wypowiedzi⁵, niewiele uwagi poświęcając np. współczesnym – XXI wiecznym – poglądom odnoszącym się do tej problematyki. Warto także zauważyć, że jedynym przywołanym orzeczeniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka był wyrok z dnia 7 grudnia 1976 r. w sprawie Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii⁶, zaś w uzasadnieniu pominięto w całości aktualny dorobek orzeczniczy ETPC. Rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego jest niejako retrospektywne, tj. osadzone w standardach i koncepcjach odnoszących się do swobody wypowiedzi, które już nie są aktualne.

³ Rozstrzygnięcie zostało wydane w nieprawidłowym składzie, tj. z udziałem p. Jarosława Wyrembaka, p. Justyna Piskorskiego, czyli sędziów powołanych na stanowiska sędziowskie uprzednio zajęte. Nie zostało ono opublikowane w Dzienniku Ustaw; <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/przeslanki-penalizacji-mowy-nienawisci-4>.

⁴ Uzasadnienie rozstrzygnięcia jest dostępne na stronach Trybunału Konstytucyjnego: <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=Kp%203/25>.

⁵ Trybunał powoływał się na koncepcje swobody wypowiedzi w filozofii Johna Stuarta Mila, Herberta Harta oraz Ronalda Dworkina.

⁶ Skarga nr 5493/72.

Bezpośrednim skutkiem tego rozstrzygnięcia była zaś odmowa podpisania ustawy przez Prezydenta RP, w efekcie wymieniona na wstępie nowelizacja nie weszła w życie.

Brak wejścia w życie ustawy z dnia 6 marca 2025 r. o zmianie ustawy Kodeks karny nie zamyka jednak kwestii konieczności zmian w prawie karnym i rozszerzenia kryminalizacji przestępstw motywowanych uprzedzeniami.

W dniu 10 lipca 2025 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce⁷, w której skarżący – ofiary pobicia o podtekście homofobicznym – zarzucili, że organy ścigania oraz sądy potraktowały sprawę jak „zwykłe” przestępstwo, bez adekwatnego uwzględnienia homofobicznej motywacji (uprzedzeń motywowanych orientacją seksualną). Zwrócili także uwagę na brak odpowiednich przepisów prawa karnego, gwarantujących ochronę osobom nieheteronormatywnym przed agresją słowną, fizyczną czy obraźliwymi wypowiedziami motywowanymi uprzedzeniami⁸. Trybunał podzielił tę argumentację i zaznaczył, że reakcja państwa – w tym sądów, prokuratury i Policji – na fizyczny atak na skarżących nie wypełniła obowiązku zapewnienia, że „brutalne ataki motywowane wrogością wobec rzeczywistej lub domniemanej orientacji seksualnej ofiar nie pozostaną bez odpowiedniej reakcji”⁹. W konsekwencji nie wydaje się, aby „brak przepisów ustawowych pozwalających identyfikować i penalizować motywy oparte na wrogości wobec orientacji seksualnej ofiary napaści lub pobicia został zrekompensowany tym, że sądy krajowe w niniejszej sprawie odnotowały homofobiczny wymiar zdarzeń lub – jedynie mimochodem – potępiły dyskryminującą postawę jednego ze sprawców”¹⁰.

1. Przeciwdziałanie przestępstwom motywowanym uprzedzeniami i mowie nienawiści ze względu na orientację seksualną w prawie Unii Europejskiej.

Z raportu „Hate speech and hate crime targeting LGBTI people”¹¹ ze stycznia 2025 r. wynika, że Polska jest jednym z czterech krajów Unii Europejskiej – obok Włoch, Estonii i Czech – która nie wprowadziła żadnych regulacji chroniących osoby

⁷ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14.

⁸ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14; § 59.

⁹ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14; § 106.

¹⁰ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14; § 105.

¹¹ Raport „Hate speech and hate crime targeting LGBTI people”,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/767219/EPRS_BRI\(2025\)767219_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/767219/EPRS_BRI(2025)767219_EN.pdf).

nieheteronormatywne przed przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami (*hate crimes*), a ponadto, że Polska jest jednym z trzech krajów – obok Czech i Włoch – które nie wprowadziło przepisów penalizujących mowę nienawiści (*hate speech*) ze względu na orientację seksualną¹². Po opracowaniu tego raportu, ustawą z dnia 5 sierpnia 2025 r.¹³, zmieniono przepisy czeskiego kodeksu karnego i rozszerzono zakres penalizacji przestępstw motywowanych uprzedzeniami o wiek, płeć, orientację seksualną i niepełnosprawność¹⁴. Ustawa weszła w życie 1 stycznia 2026 r. Także włoski parlament pracuje nad nowelizacją przestępstw z nienawiści i proponuje się rozszerzenie kryminalizacji m.in. o przesłankę orientacji seksualnej i płci¹⁵.

Chociaż decyzja ramowa Rady 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych¹⁶ nie obliguje państw UE do kryminalizacji przestępstw motywowanych uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną¹⁷, to Unia Europejska konsekwentnie podejmuje działania zwiększające ochronę tej mniejszości¹⁸. W obecnej strategii na rzecz równości społeczności LGBTQ+ na lata 2026-2030¹⁹ podkreśla się konieczność prawnokarnej ochrony osób nieheteronormatywnych przed

¹² Zgodnie z raportem, w Estonii obowiązują przepisy kryminalizujące mowę nienawiści z powodu orientacji seksualnej.

¹³ Zákon č. 270/2025 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony; <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2025-270>.

¹⁴ Zob. art. 52 ww. ustawy.

¹⁵ Projekt przepisów pochodzi z 2022 r., został ponownie wniesiony w 2023 r., ale brak jest dalszych prac legislacyjnych. Zob. informacje na stronie: <https://www.senato.it/leggi-e-documenti/disegni-di-legge/scheda-ddl?did=55198&tab=datiGenerali>.

¹⁶ Decyzja ramowa Rady 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 328, str. 55).

¹⁷ Por. art. 1 decyzji ramowej 2008/913.

¹⁸ Zob. strategię na rzecz równości z lat 2020-2025: https://commission.europa.eu/publications/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en oraz aktualną, na lata 2026-2030: https://commission.europa.eu/publications/lgbtiq-equality-strategy-2026-2030-0_en.

¹⁹ Guidelines for Strategies and Action Plans to Enhance LGBTIQ Equality High-Level Group on non-discrimination, equality and diversity LGBTIQ Equality Subgroup. Wytyczne dostępne są na stronie: [https://commission.europa.eu/document/download/c442d610-c462-4aaf-b341-8f5a3cde5830_en?filename=guidelines for strategies and action plans to enhance lgbtiq equality 2022final16_05.pdf](https://commission.europa.eu/document/download/c442d610-c462-4aaf-b341-8f5a3cde5830_en?filename=guidelines%20for%20strategies%20and%20action%20plans%20to%20enhance%20lgbtiq%20equality%2022final16_05.pdf).

przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami (nienawiścią)²⁰. Jednocześnie Agencja Praw Podstawowych UE zwraca uwagę na wzrost przestępstw motywowanych uprzedzeniami przeciwko społeczności LGBT+ i wskazuje, że ponad połowa respondentów zadeklarowała, że doświadczyła nękania (55%, czyli o 18 punktów procentowych więcej niż w 2019 r.). Respondenci w większości państw UE informowali również o częstszych atakach fizycznych i seksualnych, które w szczególności dotyczą osoby transpłciowe, niebinarne, zróżnicowane płciowo (*gender-diverse*²¹) oraz interpłciowe (*intersex*²²)²³. Jednym z kluczowych działań w nowej strategii na lata 2026-2030 będzie poszukiwanie przez Komisję Europejską możliwości wzmocnienia ram prawnych pozwalających zwalczać przestępstwa motywowane uprzedzeniami (nienawiścią) i mowę nienawiści w granicach obecnie istniejących kompetencji przyznanych przez Traktaty²⁴.

Warto także zauważyć, że w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1385 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej²⁵, jedną z okoliczności obciążających, która musi zostać wzięta pod uwagę podczas prowadzenia postępowania w sprawach o przestępstwa z art. 3-8²⁶ ww. dyrektywy, jest to, że „celem przestępstwa było ukaranie ofiary za jej orientację seksualną, płeć, kolor skóry, religię, pochodzenie społeczne lub przekonania polityczne” (art. 11 lit. p dyrektywy 2024/1385). Termin implementacji dyrektywy 2024/1385 upływa

²⁰ Guidelines for Strategies and Action Plans to Enhance LGBTIQ Equality High-Level Group on non-discrimination, equality and diversity LGBTIQ Equality Subgroup, s. 21.

²¹ Osoby zróżnicowane płciowo to osoby, których „tożsamość płciowa, w tym ekspresja płciowa, odbiega od tego, co w danym kontekście i w danym czasie jest postrzegane jako obowiązująca norma płciowa; obejmuje to także osoby, które nie lokują się w binarnym podziale na kobietę i mężczyznę”. Por. definicję dostępną na stronie: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/ie-sexual-orientation-and-gender-identity/struggle-trans-and-gender-diverse-persons>.

²² Osoby interpłciowe to osoby, które mają wrodzone warianty cech płciowych odbiegające od społecznego i/lub medycznego rozumienia typowych ciał żeńskich i męskich. Por. definicję dostępną na stronie: <https://www.coe.int/en/web/sogi/intersexrecommendation>.

²³ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2026-2030_en.

²⁴ Union of Equality LGBTIQ+ Equality Strategy 2026-2030, https://commission.europa.eu/document/download/b4952371-4308-47ad-b995-02c539b75dda_en?filename=JUST_template_comingsoon_standard.pdf; s. 9.

²⁵ Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 1385.

²⁶ Przestępstwa z art. 3-8 dyrektywy 2024/1385 to: okaleczanie żeńskich narządów płciowych, przymusowe małżeństwa, udostępnianie bez zgody osoby zdjęć/treści intymnych lub zmanipulowanych (deep fake), cyberstalking, cybernękanie oraz cyfrowe nawoływanie do nienawiści lub przemocy.

14 czerwca 2027 r.²⁷ i do tego czasu krajowe ustawodawstwo powinno zostać dostosowane do wymagań, jakie wynikają z prawa unijnego.

2. Przeciwdziałanie przestępstwom motywowanym uprzedzeniami i mowie nienawiści ze względu na orientację seksualną w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Jedną z wolności, jaka została zagwarantowana w EKPC, jest wolność słowa. Przepis art. 10 ust. 1 EKPC stanowi: „Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych”.

W wyroku *Handyside* przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Trybunał strasburski podkreślił, że „Swoboda wypowiedzi jest jednym z filarów demokratycznego społeczeństwa, podstawą jego rozwoju i warunkiem samorealizacji jednostki. (...) Nie może obejmować wyłącznie informacji i poglądów odbieranych przychylnie albo postrzeganych jako nieszkodliwe lub obojętne, ale i takie, które obrażają, oburzają lub wprowadzają niepokój w państwie albo w jakiejś grupie społeczeństwa. Takie są wymagania pluralizmu, tolerancji i otwartości, bez których demokratyczne społeczeństwo nie istnieje”²⁸. Wolność słowa nie jest prawem absolutnym. Przepis art. 10 ust. 2 EKPC dopuszcza ograniczenie wolności słowa, ale pod warunkiem, że są one przewidziane przez ustawę oraz konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy „bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej”²⁹. Nie wdając się w szersze rozważania odnośnie do rozwoju koncepcji przestępstw

²⁷ Por. art. 49 dyrektywy 2024/1385.

²⁸ M. A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [w:] Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VIII, Warszawa 2021, art. 10. Zob. także: wyrok ETPC z dnia 7 grudnia 1976 r. w sprawie *Handyside* przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 5493/72. Zob. także Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_eng.

²⁹ O ograniczeniach wolności słowa w związku z przeciwdziałaniem mowie nienawiści zob. szerzej: M. Woiński, 2.2.2.1. *Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka [w:] Prawnokarne aspekty zwalczania mowy nienawiści*, Warszawa 2014.

motywowanych uprzedzeniami³⁰, a także, jakie wypowiedzi nie mieszczą się w granicach art. 10 ust. 1 EKPC, należy jedynie wskazać, że **obecnie w orzecznictwie ETPC nie budzi wątpliwości, że wypowiedzi obraźliwe, nienawistne, motywowane uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną mogą podlegać ograniczeniom na podstawie art. 10 ust. 2 EKPC, a w skrajnych przypadkach mogą nie korzystać z ochrony gwarantowanej przez Konwencję. W wyroku Vejdeland i inni przeciwko Szwecji³¹ Trybunał strasburski wskazał, że „dyskryminacja ze względu na orientację seksualną jest równie poważna jak dyskryminacja ze względu na „rasę, pochodzenie lub kolor skóry”³². W późniejszym orzeczeniu w sprawie Beizaras i Levickas przeciwko Litwie³³ ETPC przypomniał, że „pluralizm i demokracja opierają się na autentycznym uznaniu i poszanowaniu różnorodności”³⁴, a poglądy większości społeczeństwa nie zawsze mają przeważać. Należy „osiągnąć równowagę zapewniającą sprawiedliwe i właściwe traktowanie mniejszości oraz zapobiegającą nadużyciom**

³⁰ E.W. Dunbar, *Cultural and psychological characteristics in the evolution of hate crime initiatives* [w:] E.W. Dunbar, A. Blanco, D.A. Crèvecoeur-MacPhail, *The Psychology of Hate Crimes as Domestic Terrorism: U.S. and Global Issues*, Santa Barbara 2024.

³¹ Wyrok ETPC z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie Vejdeland i inni przeciwko Szwecji, skarga nr 1813/07.

³² Wyrok ETPC z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie Vejdeland i inni przeciwko Szwecji, skarga nr 1813/07; § 55. Sprawa dotyczyła rozpowszechniania ulotek obraźliwych dla homoseksualistów w szkole. W ulotkach homoseksualność była przedstawiana jako „dewiacyjna skłonność seksualna”, która ma „moralnie destrukcyjny wpływ na tkankę społeczeństwa”. Ulotki twierdziły także, że homoseksualność jest jedną z głównych przyczyn, dla których HIV i AIDS zakorzeniły się, oraz że „homoseksualne lobby” próbuje bagatelizować pedofilię. Chociaż nie wzywały one do przemocy, to zawierały nieprawdziwe i krzywdzące stwierdzenia. Zob. także: K. Warecka, *Strasburg: sankcja karna za obrazę homoseksualistów nie narusza wolności słowa. Vejdeland i inni przeciwko Szwecji - wyrok ETPC z dnia 9 lutego 2012 r., skarga nr 1813/07*, LEX/el. 2014; A. Gliszczyńska-Grabias, *Homofobiczna "mowa nienawiści". Glosa do wyroku ETPC z dnia 9 lutego 2012 r., 1813/07*, EPS 2012, nr 6, s. 50-53.

³³ Sprawa dotyczyła reakcji litewskiego wymiaru sprawiedliwości na obraźliwe, wzywające do przemocy komentarze na Facebooku umieszczone pod postem całującej się pary homoseksualistów. Pod postem pojawiło się ponad 800 komentarzy wzywających do przemocy, m.in. kastracji, zabójstwa, „wysłania do gazu” i eksterminacji. Prokuratura odmówiła wszczęcia postępowania, a decyzja ta została utrzymana w mocy przez sąd. W uzasadnieniach decyzji wskazywano, że skarżący zachowywali się prowokacyjnie, mogli, korzystając z ustawień Facebooka, zdjęcie udostępnić tylko znajomym albo osobom „o podobnych poglądach, a powoływano się na „tradycyjne wartości”. Wyrok ETPC dnia 14 stycznia 2020 r. w sprawie Beizaras i Levickas przeciwko Litwie, skarga 41288/15. Zob. także: D. Czerniak, *Pozytywne proceduralne obowiązki państwa w przeciwdziałaniu mowie nienawiści ze względu na orientację seksualną w orzecznictwie ETPC*, EPS 2025, nr 6, s. 25-33.

³⁴ Wyrok ETPC dnia 14 stycznia 2020 r. w sprawie Beizaras i Levickas przeciwko Litwie, skarga 41288/15; § 107.

pozycji dominującej”³⁵. Postawy lub stereotypy panujące przez pewien okres wśród większości członków społeczeństwa nie mogą stanowić uzasadnionej podstawy do dyskryminacji osób wyłącznie ze względu na ich orientację seksualną lub do ograniczenia prawa do ochrony życia prywatnego³⁶.

W odniesieniu do przestępstw motywowanych uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną Europejski Trybunał Praw Człowieka rozróżnia dwie sytuacje:

1. Mowę nienawiści (obraźliwe wypowiedzi, komentarze w Internecie, itp.), która nie eskalowała do przemocy fizycznej, a sprawy są wówczas rozpoznawane z perspektywy realizacji przez państwo pozytywnych obowiązków z art. 8 EKPC w zw. z art. 14 EKPC³⁷;
2. Przestępstwa naruszające integralność psychiczną (wyjątkowo dolegliwa agresja słowna) oraz fizyczną (nawet nieznacznie), tj., kiedy niechęć motywowana uprzedzeniami eskalowała do przemocy fizycznej; wtedy sprawy są rozpoznawane przez pryzmat realizacji pozytywnych obowiązków z art. 3 EKPC w zw. z art. 14 EKPC³⁸.

³⁵ Wyrok ETPC dnia 14 stycznia 2020 r. w sprawie Beizaras i Levickas przeciwko Litwie, skarga 41288/15; § 106.

³⁶ Wyrok ETPC dnia 14 stycznia 2020 r. w sprawie Beizaras i Levickas przeciwko Litwie, skarga 41288/15; § 125.

³⁷ Zob. m.in.: wyrok ETPC dnia 14 stycznia 2020 r. w sprawie Beizaras i Levickas przeciwko Litwie, skarga 41288/15, wyrok ETPC z dnia 7 stycznia 2025 r. w sprawie Minasyan i inni przeciwko Armenii, skarga nr 59180/15; wyrok ETPC z dnia 4 marca 2025 r. w sprawie Milashina i inni przeciwko Rosji, skarga nr 75000/17.

³⁸ Zob. m.in.: wyrok ETPC z dnia 1 czerwca 2021 r. w sprawie Association ACCEPT i inni przeciwko Rumunii, skarga nr 19237/16; wyrok ETPC z dnia 17 maja 2022 r. w sprawie Oganezova przeciwko Armenii, skarga nr 71367/12, 72961/12; wyrok ETPC z dnia 14 stycznia 2021 r. w sprawie Sabalić przeciwko Chorwacji, skarga nr 50231/13, wyrok ETPC z dnia 12 maja 2015 r. w sprawie Identoba i inni przeciwko Gruzji, skarga nr 73235/12; wyrok ETPC z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie M.C. i A.C. przeciwko Rumunii, skarga nr 12060/12, wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14.

W obu sytuacjach pozytywne obowiązki państwa³⁹ są zbliżone, tj. konieczne jest wprowadzenie odpowiedniego ustawodawstwa i zapewnienie jego realizacji w praktyce, tak by prawa podstawowe były respektowane przez wszystkie podmioty, zarówno w relacjach jednostka – organy państwa (funkcjonariusze publiczni), jak i w relacjach horyzontalnych pomiędzy osobami prywatnymi. Pozytywne obowiązki o charakterze materialnoprawnym wiążą się ze stworzeniem efektywnych ram prawnych pozwalających odpowiednio reagować organom państwa (policji, organom wymiaru sprawiedliwości itp.). Pozytywne obowiązki proceduralne zaś odnoszą się do zagwarantowania osobom, których prawa i wolności zostały naruszone, dostępu do „efektywnego wymiaru sprawiedliwości”⁴⁰. Na pojęcie „efektywnego wymiaru sprawiedliwości” składają się cztery elementy: 1) niezależność i bezstronność organów prowadzących postępowanie, 2) niezwłoczność reakcji po powzięciu wiarygodnej informacji o możliwości popełnienia przestępstwa, 3) adekwatność czynności podejmowanych w postępowaniu, tj. czy przeprowadzono odpowiednie dowody, czy podejmowane czynności pozwalały na wykrycie sprawców przestępstwa itp., 4) publiczną (zewnętrzną) kontrolę postępowania (np. kwestię dostępu do akt przez pokrzywdzonego). Pozytywne proceduralne obowiązki nie są obowiązkiem rezultatu – nie chodzi o to, że każde postępowanie powinno się zakończyć skazaniem określonych osób⁴¹. Chodzi jedynie o podejmowanie działań z należytą starannością, dokładnie, nie

³⁹ Koncepcja pozytywnych obowiązków państwa – strony EKPC wywodzi się z art. 1 EKPC. Obowiązkiem państwa, które ratyfikowało Konwencję, jest zapewnienie każdej osobie, która znajduje się na jego terytorium, praw i wolności wynikających z EKPC. Oznacza to, że państwo musi nie tylko powstrzymać się od naruszania określonych praw lub wolności (obowiązki negatywne, oddziaływanie wertykalne), ale także podejmować działania, by zapobiegać naruszeniom tych praw w relacjach między jednostkami (oddziaływanie horyzontalne). Zob. szerzej: V. Stoyanova, *Positive Obligations under the European Convention on Human Rights: Within and Beyond Boundaries*, Oxford 2023; J. Czepek, *Zobowiązania pozytywne państwa w sferze praw człowieka pierwszej generacji na tle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Olsztyn 2014, J.-F. Akandji-Kombe, *Positive obligations under the European Convention on Human Rights: A guide to the implementation of the European Convention on Human Rights*, Human rights handbooks No 7, Strasbourg 2007, s. 10–14; M. Florczak-Wątor, *Pozytywne obowiązki państwa w zakresie ochrony praw konwencyjnych jednostki*, „Przegląd Naukowy Disputato” 2010/11, s. 311–326; A. Mowbray, *The Development of Positive Obligations under the European Convention on Human Rights*, Oxford–Portland–Oregon 2004, s. 225–227.

⁴⁰ Zob. M. Wąsek-Wiaderek, *O dostępie pokrzywdzonego do sądu w prawie europejskim i polskiej procedurze karnej* [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 1825–1840. Zob. także: D. Czerniak, *Europeizacja postępowania dowodowego w polskim procesie karnym. Wpływ standardów europejskich na krajowe postępowanie dowodowe*, Warszawa 2021, s. 269.

⁴¹ Por. wyrok ETPC z 17 stycznia 2023 r. w sprawie Valaitis przeciwko Litwie, skarga nr 39375/19.

kierując się uprzedzeniami, stereotypami, uwzględnianie motywów działania sprawców przestępstw. Warto jednak wskazać, że jeśli postępowanie karne doprowadziło do ustalenia osób winnych, to Trybunał ocenia, czy – w okolicznościach konkretnej sprawy – reakcja prawnokarna nie była zbyt łagodna⁴².

Państwa mają margines swobody w „udostępnieniu” drogi cywilnej, karnej lub administracyjnej i wyborze odpowiedniej ścieżki postępowania w przypadku przestępstw motywowanych uprzedzeniami. W sprawach, w których nie przekroczono progu dolegliwości⁴³, który nakazywałby rozpoznawanie sprawy pod kątem naruszenia art. 3 EKPC (czyli co do zasady w sprawach, które nie eskalowały do przemocy fizycznej albo nienawistne (motywowane uprzedzeniami) wypowiedzi nie prowadziły do naruszenia integralności psychicznej), postępowanie cywilne albo administracyjne może być uznane za wystarczający środek ochrony. Warunkiem uznania takiej drogi za udostępnienie pokrzywdzonemu „efektywnego wymiaru sprawiedliwości” jest istnienie ugruntowanej linii orzeczniczej, która uwzględnia motyw nienawiści i dyskryminacji ze względu na orientację seksualną oraz gwarantuje poszkodowanym otrzymanie słusznego zadośćuczynienia albo umożliwia wymierzenie odpowiedniej sankcji administracyjnej⁴⁴. Margines swobody państwa w wyborze ścieżki reakcji na przestępstwa motywowane uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną jest ograniczony, gdy: 1) agresja werbalna wiąże się np. z nawoływaniem do przemocy fizycznej, a także gdy 2) agresja werbalna jest wyjątkowo dolegliwa (np. wzywa do eksterminacji) lub eskalowała do przemocy fizycznej.

⁴² Wyrok ETPC z dnia 12 maja 2015 r. w sprawie Identoba i inni przeciwko Gruzji, skarga nr 73235/12, § 75. Zob. także wyrok ETPC z dnia 18 lipca 2022 r. w sprawie Hanovs przeciwko Litwie, skarga nr 40861/22, § 48-50.

⁴³ W wyroku Bednarek i inni przeciwko Polsce ETPC wskazał, że „Trybunał przypomina, że aby złe traktowanie mieściło się w zakresie art. 3, musi osiągnąć minimalny poziom dolegliwości. Ocena tego minimum ma charakter względny: zależy od wszystkich okoliczności sprawy, takich jak charakter i kontekst traktowania, czas jego trwania, jego skutki fizyczne i psychiczne oraz – w niektórych przypadkach – płeć, wiek i stan zdrowia ofiary. Ponadto art. 3 nie może być ograniczony wyłącznie do aktów fizycznego złego traktowania; obejmuje on również zadawanie cierpienia psychicznego. W konsekwencji traktowanie można uznać za poniżające, gdy wywołuje u ofiar uczucia strachu, udręki i niższości, zdolne je upokorzyć i poniżyć”. Tak: wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14, § 81.

⁴⁴ Zob. szerzej: K. Pałka, M. Kućka, *Ochrona przed mową nienawiści - powództwo cywilne czy akt oskarżenia?* [w:] *Mowa nienawiści a wolność słowa. Aspekty prawne i społeczne*, red. A. Bodnar, A. Gliszczyńska-Grabias, R. Wieruszewski, M. Wyrzykowski, Warszawa 2010.

W pierwszej sytuacji konieczna jest reakcja prawnokarna i zapewnienie ochrony pokrzywdzonym na tej drodze. Trybunał nie precyzuje jednak, czy postępowanie karne powinno być wszczęte z urzędu, czy konieczna jest inicjatywa pokrzywdzonego.

W drugim przypadku, w sprawach przekraczających próg dolegliwości z art. 3 EKPC, gdy agresja słowna jest wyjątkowo dolegliwa (np. polega na wzywaniu do eksterminacji osób nieheteronormatywnych⁴⁵) albo wiązała się z przemocą fizyczną (naruszeniem integralności fizycznej) państwo ma obowiązek podjąć działania z urzędu – tj. przeprowadzić postępowanie karne, a jeśli dojdzie do skazania – sąd musi uwzględnić homofobiczny motyw działania sprawcy i wymierzyć proporcjonalną karę.

Warto także zaznaczyć, że ochroną przed przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną objęte są nie tylko osoby nieheteronormatywne, ale też osoby wspierające mniejszości (np. dziennikarze wspierających społeczność osób LGBT+⁴⁶). W sprawie Milashina i inni przeciwko Rosji⁴⁷ ETPC – stwierdzając naruszenie art. 8 EKPC – analizował powody, dla których skarżący stali się obiektem agresji słownej, uwzględniając to, że upublicznili informacje dotyczące społeczności LGBT w Czeczenii, a nagłaśniając ich prześladowania, wspierali osoby nieheteronormatywne⁴⁸.

3. Wyrok Bednarek i inni przeciwko Polsce

W sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarżący – para homoseksualna oraz jeszcze jedna osoba – zostali pobici, gdy wracali w nocy do domu trzymając się za ręce. W policyjnych notatkach odnotowano, że dwoje ze skarżących twierdziło, że atak był motywowany homofobią, a podczas zdarzenia padały wulgaryzmy i homofobiczne groźby. Postępowanie przygotowawcze prowadzono w sprawie o pobicie (art. 158 § 1 k.k.) i groźby karalne (art. 190 § 1 k.k.). Akt oskarżenia – wniesiony w dniu 18 lutego 2013 r. – dotyczył tych typów czynów zabronionych. Oskarżeni zostali uznani za winnych i skazani na karę 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania tej kary na okres 3 lat, a także zostali zobowiązani do zapłaty na rzecz pokrzywdzonych

⁴⁵ Por. wyrok ETPC dnia 14 stycznia 2020 r. w sprawie Beizaras i Levickas przeciwko Litwie, skarga 41288/15.

⁴⁶ Zob. szerzej: D. Czerniak, *Pozytywne proceduralne obowiązki państwa w przeciwdziałaniu mowie nienawiści ze względu na orientację seksualną w orzecznictwie ETPC*, EPS 2025, nr 6, s. 25-33.

⁴⁷ Wyrok ETPC z dnia 4 marca 2025 r. w sprawie Milashina i inni przeciwko Rosji, skarga nr 75000/17

⁴⁸ Warto także zauważyć, że szersza ochrona, obejmuje także osoby pomagające grupom mniejszości, dyskryminowanym ze względu na rasę. Zob. wyrok ETPC z dnia 9 września 2025 r. w sprawie Ilareva i inni przeciwko Bułgarii, skarga nr 24729/17.

kwoty 100 zł. W uzasadnieniu wyroku sąd I instancji wyjaśnił, że oskarżony zaczepił skarżących, by wykazać dezaprobatę wobec ich orientacji seksualnej i rozdzielić tę dwójkę z nich, która trzymała się za ręce⁴⁹. Niemniej jednak bezpośrednią przyczyną samego pobicia była irytacja jednego z oskarżonych spowodowana uwagą skarżącego. Zdaniem sądu, w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, z uwagi na nietrzeźwość oskarżonych i wynikające z niej agresywne zachowanie, napaść (pobicie) mogło mieć miejsce niezależnie od orientacji seksualnej ofiary, a bezpośrednim motywem pobicia skarżących nie była homofobia, lecz chęć odwetu za komentarz, który jeden z nich wypowiedział⁵⁰. Wyrok sądu I instancji został utrzymany w mocy w postępowaniu odwoławczym – podkreślono, że nie było możliwe udowodnienie zarzutu, że atak miał podłoże homofobiczne⁵¹.

ETPC uznał, że zdarzenie – obejmujące homofobiczne zniewagi oraz pobicie dwójki ze skarżących – osiągnęło próg dolegliwości z art. 3 EKPC. Przepis art. 3 EKPC obejmuje także cierpienie psychiczne, a dyskryminacyjne uwagi i obelgi stanowią czynnik obciążający w przypadku oceny poniżającego traktowania⁵². Trybunał podkreślił również, że motywacja sprawców może być mieszana (tj. irytacja na skarżących oraz motyw homofobiczny), ale nie można bagatelizować, że przyczyną ataku było publiczne okazywanie uczuć przez dwójkę skarżących. ETPC ocenił wykonanie przez państwo pozytywnych obowiązków w zakresie skutecznej reakcji na przemoc motywowaną uprzedzeniami. Podkreślił, że w polskim prawie karnym przestępstwo z nienawiści/uprzedzeń nie obejmuje orientacji seksualnej ani tożsamości płciowej, a te przesłanki nie funkcjonują też jako ustawowy motyw uprzedzeniowy lub okoliczność obciążająca przy innych przestępstwach, co sprzyja traktowaniu homofobicznej przemocy jako „zwykłych” czynów, bez prawnego uwidocznienia wrogości⁵³. Choć w niniejszej sprawie doszło do skazania sprawców i sądy krajowe odnotowały trzymanie się za ręce oraz użycie słowa „pedał”, ETPC stwierdził, że sprawcy nie zostali oskarżeni ani ścigani za atak motywowany nienawiścią, a okazywana wrogość wobec osób

⁴⁹ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14 § 25.

⁵⁰ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14, § 26-28.

⁵¹ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14, § 29.

⁵² Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14; § 82-83.

⁵³ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14, § 94-96.

postrzeganych jako homoseksualne nie została uwzględniona przy wymiarze kary. W konsekwencji zasadniczy aspekt przestępstwa pozostał „niewidzialny” i bez znaczenia prawnokarnego⁵⁴.

Wykonanie wyroku w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce ma wymiar nie tylko ekonomiczny. Oprócz wypłacenia skarżącym zadośćuczynienia w wysokości 7000 euro dla każdego z nich⁵⁵, Polska powinna wprowadzić zmiany systemowe, by osoby, które doświadczyły przemocy, agresji werbalnej lub fizycznej, mowy nienawiści ze względu na ich orientację seksualną mogły liczyć na odpowiednią (proporcjonalną) reakcję ze strony instytucji wymiaru sprawiedliwości.

4. Nieadekwatność obecnych ram prawnych w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępstw motywowanych uprzedzeniami

Na gruncie obowiązujących przepisów, które odnoszą się do przestępstw motywowanych uprzedzeniami, tj. art. 118 § 1 k.k., 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k., ich katalogi nie zawierają ani płci, tożsamości płciowej ani orientacji seksualnej. Tak samo w katalogu okoliczności obciążających z art. 53 § 2a pkt 6 k.k. nie wymieniono tych przesłanek. Homofobiczny motyw popełnienia przestępstwa może zostać uwzględniony w ramach sędziowskiego wymiaru kary. Przepis art. 53 § 2 k.k. nakazuje bowiem uwzględnić m.in. motywację i sposób zachowania się sprawcy oraz rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa. W przypadku przestępstw motywowanych uprzedzeniami zarówno motywacja powinna być traktowana jako okoliczność obciążająca i przemawiająca za surowszą karą, jak i rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa. Z uwagi na intensywność wiktymizacji społeczna szkodliwość przestępstw z nienawiści jest większa. W doktrynie wskazuje się na trzy powody:

- „1) przedmiotem zamachu jest cecha niezmiennalna (albo trudno zmienialna) i istniejąca niezależnie od woli ofiary;
- 2) pokrzywdzenie jednostki rozszerza się na całą grupę osób, co wpływa na polaryzację społeczeństwa. Ofiarą mogła stać się dowolna osoba posiadająca cechę, która jest nieakceptowana przez większość, co sprzyja izolacji grup społecznych „innych” od większości;

⁵⁴ Wyrok ETPC z dnia 10 lipca 2025 r. w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, skarga nr 58207/14, § 101-106.

⁵⁵ Łącznie 21.000 euro.

3) krzywda wynikająca z przestępstwa z nienawiści jest większa niż w przypadku przestępstw popełnionych z innych motywów (zarobkowe, zemsta itp.) i ma częściowo niezależny byt, tj. negatywne skutki dla ofiary mogą oderwać się od popełnionego przestępstwa”⁵⁶.

Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów, w sytuacji, gdy osoba – publicznie (np. w komentarzu pod postem lub zdjęciem) – będzie wzywała do przemocy wobec grupy wyróżnionej ze względu na przynależność narodową, etniczną, rasową, wyznaniową albo bezwyznaniowość (np. wobec Żydów, muzułmanów, wyznawców hinduizmu albo Ukraińców, Syryjczyków, Sudańczyków), zachowanie to co do zasady może stanowić publiczne nawoływanie do popełnienia przestępstwa (art. 255 § 1 k.k., a jeżeli nawoływanie dotyczy zbrodni – art. 255 § 2 k.k., przy uwzględnieniu okoliczności obciążających z art. 53 § 2a pkt 6 k.k.). Jeżeli jednocześnie wypowiedzi te będą miały postać nawoływania do nienawiści na tle wskazanych różnic, mogą wypełniać znamiona art. 256 § 1 k.k., a w razie wytwarzania, utrwalania, sprowadzania, nabywania, przechowywania, posiadania, prezentowania, przewożenia lub przesyłania treści obejmujących takie nawoływanie w celu rozpowszechniania – również art. 256 § 2 k.k. Niezależnie od tego, jeżeli przekaz przybierze formę publicznego znieważenia grupy ludności lub osoby „z powodu” jednej z wyżej wskazanych cech (albo naruszenia nietykalności z takich powodów), postępowanie karne może być prowadzone w związku z podejrzeniem popełnienia czynu z art. 257 k.k. Jeśli zaś dojdzie do przemocy na tle narodowościowym, etnicznym, religijnym – zastosowanie znajdzie art. 119 § 1 k.k. Wskazane czyny są przestępstwami ściganymi z urzędu, co przekłada się na uruchomienie postępowania przygotowawczego po uzyskaniu przez organy wiarygodnej informacji o możliwości ich popełnienia.

W analogicznej sytuacji, gdy komentujący będzie wzywał do „uporządkowania” społeczeństwa przez oddzielenie osób nieheteronormatywnych od „normalnych”, a następnie przygotowuje ulotki „promujące” takie poglądy, to – przy obecnym brzmieniu przepisów – takie zachowania nie wypełniają znamion art. 256 § 1 k.k. ani art. 257 k.k. Wypowiedzi i materiały mogą natomiast – zależnie od ich treści i kontekstu – co najwyżej stanowić: publiczne nawoływanie do popełnienia przestępstwa, jeżeli zawierają wezwania do przemocy lub innych czynów zabronionych wobec osób LGBT (art. 255

⁵⁶ D. Czerniak, *Przemoc wobec kobiet jako przestępstwo z nienawiści*, PPA 2025, nr 1/III, s. 1-14; M. Woiński, 1.2. *Przestępstwa motywowane uprzedzeniem (bias/prejudice crimes) oraz przestępstwa z nienawiści (hate crimes)* [w:] *Prawnkarne aspekty zwalczania mowy nienawiści*, Warszawa 2014 i cytowana tam literatura.

k.k., jeśli np. wzywa się do pobicia albo nękania); albo czyny „zwykłe” odnoszące się do ataku na konkretną osobę (np. groźba karalna – 190 § 1 k.k., uporczywe nękanie – 190a § 1 k.k.). Prokurator może objąć ściganiem z urzędu przestępstwo prywatnoskargowe takie jak naruszenie nietykalności cielesnej z art. 217 k.k., zniewaga – 216 k.k. oraz zniesławienie – 212 k.k., jeśli wymaga tego ochrona interesu społecznego albo ochrona praworządności (art. 60 § 1 k.p.k.). Jest to jednak decyzja konkretnego prokuratora, która nie podlega kontroli sądowej – zażalenie na nieobjęcie ściganiem z urzędu przestępstwa prywatnoskargowego z uwagi na brak interesu społecznego lub ochrony praworządności wnosi się bowiem do prokuratora nadrzędnego (art. 465 § 2a k.p.k.).

Warto także zauważyć, że jeśli wypowiedzi, komentarze, groźby mają bardzo ogólny charakter, a dodatkowo wiadomym jest, że ewentualna groźba w ich ramach zawarta nie zostałaby spełniona (groźba obiektywnie nie może zostać spełniona), to takie zachowanie nie będzie podlegało karze. Wypowiedź czy komentarz, że „gdybym był/była przy władzy, to bym gejów, lesbijki, transów zamknęła w gettach i odizolowała od zdrowego społeczeństwa” oczywiście homofobiczna, nie realizuje znamion żadnego czynu zabronionego⁵⁷. Tożsama wypowiedź skierowana przeciwko np. Żydom, muzułmanom, Ukraińcom, Sudańczykom itp. realizowałaby m.in. znamiona czynu z art. 256 § 1 k.k. jako nawoływanie do nienawiści na tle narodowościowym, rasowym, wyznaniowym lub etnicznym.

Dodatkową kwestią jest różnica w zakresie kryminalizacji w przypadku znieważenia ze względu na narodowość, rasę, pochodzenie etniczne, wyznaniowość lub bezwyznaniowość (art. 257 k.k.), a w przypadku znieważenia ze względu na orientację seksualną. Przepis art. 257 k.k. odnosi się bowiem do „grupy ludności”, zaś art. 212 § 1 k.k. do „grupy osób”. W uchwale o sygn. akt VI KZP 10/82 Sąd Najwyższy wskazał, że grupa osób „oznacza zespół ludzi połączonych - choćby czasowo - wspólnym celem, interesem, właściwościami lub inną wyodrębnioną więzią”⁵⁸. Jeżeli zaś „wypowiedź ma charakter uogólniający i odnosi się do tak dużej grupy osób, że nie jest możliwe istnienie między nimi więzi pozwalającej na zidentyfikowanie konkretnych pokrzywdzonych, to wypowiedź taka nie realizuje znamion przestępstwa zniesławienia”⁵⁹. Pojęcie „grupy ludności”, jakim ustawodawca posługuje się m.in. w art. 257 k.k. ma szerszy zakres –

⁵⁷ Co najwyżej można rozważyć nawoływanie do popełnienia przestępstwa z art. 126a k.k. w zw. z art. 118a § 1 pkt 3 k.k., ponieważ w art. 118a k.k. ustawodawca posługuje się sformułowaniem „grupa ludności” i nie dodaje charakterystyki tej grupy jak w art. 118 k.k.

⁵⁸ Uchwała SN z 18.09.1982 r., VI KZP 10/82, OSNKW 1983, nr 1, poz. 3.

⁵⁹ Tak: A. Muszyńska [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, art. 212 i cytowana tam literatura.

uogólniający grupę osób o tej samej cesze wspólnej – religii, narodowości, wyznaniu itp. W jednym z wyroków Sąd Najwyższy wskazał, że „Nie można zasadnie twierdzić, że niedopuszczalna pisemna wypowiedź stanowiła również publiczne znieważenie jednej z grup ludności, wymienionych w art. 257 k.k., gdyż znieważenie to nie było związane z przynależnością narodową, etniczną, rasową, wyznaniową, nie nastąpiło także z powodu bezwyznaniowości. Przyczyną znieważenia grupy osób była ich orientacja seksualna, niewymieniona przez ustawodawcę we wskazanym przepisie. Podkreślić należy, że art. 257 k.k. zawiera katalog zamknięty powodów działania sprawcy, w związku z czym nie jest dopuszczalna wykładnia rozszerzająca tej normy prawnej, poprzez rozszerzenie ochrony w niej zawartej na grupę ludności w niej niewymienioną”⁶⁰. Przy znieważeniu osób nieheteronormatywnych konieczne jest – co do zasady – wykazanie połączenia, związku określonych osób. Przy znieważeniu ze względów rasowych, narodowościowych czy wyznaniowych – wystarczający jest sam fakt publicznego uzewnętrznienia uprzedzeń, czy poglądów i nie ma potrzeby prowadzenia postępowania dowodowego, by wykazać powiązanie między poszczególnymi osobami. Warto jednak wskazać na wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku, gdzie Sąd ten nie zgodził się ze stanowiskiem, że brak możliwości dokonania indywidualizacji osób tworzących grupę, do której odnosiły się inkryminowane twierdzenia oskarżonego, dekompletuje znamiona czynu z art. 212 § 1 k.k. Zdefiniowanie przez oskarżonego cech grupy – osób ze społeczności LGBT – było wyraźne. Sąd Okręgowy w Gdańsku stwierdził, że ogólność pomówienia nie wykluczała możliwości uznania, że doszło do popełnienia przestępstwa na szkodę określonej osoby, niewymienionej wprost w pomawiającym komunikacie. Odmienne interpretacja czyniłaby ochronę prawną osób nieheteronormatywnych w istocie iluzoryczną. „Komunikat oskarżonego dotyczył nie jakiegoś abstrakcyjnego bytu, ale grupy faktycznie istniejących, żyjących, obdarzonych uczuciami osób. Gdy dochodzi do aktów przemocy na tle homofobicznym, to jej ofiarą padają konkretni ludzie, a nie "nieindywidualizowane osoby tworzące grupę", o których mowa w zarzucie apelacyjnym”⁶¹. Nie jest to jednak ugruntowana linia orzecznicza.

Należy także zauważyć, że Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny, w granicach jakie nie wymagają zmiany ustawy, stara się dostosować praktykę działania organów wymiaru sprawiedliwości do wymagań wynikających m.in. z orzecznictwa ETPC. Powołany został Zespół do spraw przeciwdziałania mowie nienawiści i

⁶⁰ Tak: wyrok SN z 3.03.2022 r., II KK 534/21, LEX nr 3409118.

⁶¹ Wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 17.01.2024 r., V Ka 2087/23, LEX nr 3713682.

przestępstwom motywowanym uprzedzeniami⁶², który opracował Wytyczne w zakresie prowadzenia postępowań o przestępstwa motywowane uprzedzeniami. W Wytycznych z dnia 5 marca 2025 r. przesłanki dyskryminujące zdefiniowane zostały szeroko. W punkcie 1.3. lit. c wskazano, że „czyn popełniony z powodu takich cech pokrzywdzonego, jak rasa, narodowość, przynależność lub pochodzenie etniczne, wyznanie lub bezwyznaniowość, **płeć, wiek, niepełnosprawność fizyczna lub psychiczna, orientacja seksualna lub tożsamość płciowa**, uważa się za popełniony bez powodu albo z oczywiście błahego powodu w rozumieniu art. 115 § 21 k.k., gdyż powód jego popełnienia, nawet jeśli jest ważny dla sprawcy, nie zasługuje na społeczną akceptację”. Prowadząc postępowania karne w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami, także uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną, prokuratorzy powinni odwoływać się do orzecznictwa „Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz dokumentów wypracowanych przez organizacje i inne wspólnoty międzynarodowe, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem”, w tym także uwzględnić zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie zwalczania mowy nienawiści z 20 maja 2022 r., CM/Rec(2022)161⁶³ (tak pkt 2.4. Wytycznych). W Wytycznych znajdują się także wskazania dla prokuratorów odnośnie do obejmowania ściganiem z urzędu przestępstw prywatnoskargowych. Jak stanowi pkt 2.13 Wytycznych z dnia 5 marca 2025 r. „Podejmując decyzję w przedmiocie wszczęcia postępowania lub objęcia czynu ściganiem z urzędu, prokurator nie powinien ograniczać się do oceny zdolności pokrzywdzonego do samodzielnego dochodzenia swoich praw, lecz uwzględnić wszelkie okoliczności mogące przesądzać o tym, że ściganie karne w tej sprawie leży w interesie społecznym lub przemawiają za tym wymogi ochrony praworządności”. W celu ujednolicenia praktyki prowadzenia postępowań w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami, Minister Sprawiedliwości wydał w dniu 4 lutego 2026 r. rozporządzenie w sprawie określenia jednostek organizacyjnych prokuratury właściwych do prowadzenia postępowań w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami⁶⁴. Częściowa specjalizacja prokuratury usprawni prowadzenie postępowań przygotowawczych i będzie sprzyjała

⁶² Zob.: <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/powolaniu-zespołu-do-spraw-przeciwdziałania-mowie-nienawisci-i-przestępstwom-motywowanym-uprzedzeniami>.

⁶³ Zalecenia dostępne na stronie: <https://search.coe.int/cm/?i=0900001680a67955>. W art. 1 ust. 2 ww. Zaleceń mowę nienawiści rozumie się jako „wszelkie formy wypowiedzi, które podlegają do przemocy, nienawiści lub dyskryminacji wobec osoby albo grupy osób, promują je, rozpowszechniają lub usprawiedliwiają, albo które osoby te znieważają, poniżają lub dezawuuują, ze względu na ich rzeczywiste lub przypisywane cechy osobiste lub status, takie jak „rasa”, kolor skóry, język, religia, narodowość, pochodzenie narodowe lub etniczne, wiek, niepełnosprawność, płeć, tożsamość płciowa oraz orientacja seksualna”.

⁶⁴ Dz. U. 2026 r., poz. 140.

stworzeniu jednolitego standardu działania organów ścigania, np. przez uwzględnianie motywów homofobicznych i wszczynanie z urzędu postępowań w sprawach o znieważenie tej grupy osób. W rozporządzeniu wskazano 50 jednostek prokuratury, które będą prowadziły – w ramach właściwości miejscowej, okręgu, gdzie został popełniony czyn zabroniony – postępowania karne w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami. W § 2 rozporządzenia enumeratywnie wskazano, jakie przestępstwa będą uznawane za „przestępstwa motywowane uprzedzeniami”. Obok „klasycznych” przestępstw motywowanych uprzedzeniami z art. art. 119 § 1 k.k., art. 126a k.k., art. 133 k.k., art. 194 k.k., art. 256 § 1, 1a i 2 k.k. oraz art. 257 k.k. rozporządzenie swoistą „klamrą uprzedzeniową” obejmuje także występki określone w art. 117 § 3 k.k., art. 137 k.k., art. 157 § 1 i 2 k.k., art. 158 k.k., art. 190 § 1 k.k., art. 190a § 1 i 2 k.k., art. 195 § 1 k.k., art. 196 k.k., art. 212 § 1 i 2 k.k., art. 216 § 1 i 2 k.k., art. 217 § 1 k.k., art. 255 k.k., art. 261 k.k., art. 262 § 1 k.k., art. 288 § 1 k.k., art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 13 kwietnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego (Dz. U. z 2025 r. poz. 514), „o ile treść zawiadomienia o przestępstwie lub ustalone okoliczności sprawy wskazują, że popełniono je z powodu uprzedzeń ze względu na rzeczywiste albo domniemane powiązanie pokrzywdzonego lub innego przedmiotu zamachu z grupą wyróżnioną na podstawie cech charakterystycznych wspólnych dla jej członków takich jak rasa, narodowość, przynależność lub pochodzenie etniczne, wyznanie lub bezwyznaniowość, płeć, wiek, niepełnosprawność, orientacja seksualna lub tożsamość płciowa.”.

5. Wnioski i propozycje podjęcia dalszych działań

Z uzasadnienia cytowanego wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie Kp 3/25 wynika, że jednym ze sposobów usunięcia potencjalnej niezgodności z zasadą *nullum crimen sine lege certa* mogłoby być wprowadzenie do art. 115 k.k. (słowniczka wyrażeń ustawowych) definicji legalnych nowych przesłanek przestępstw z uprzedzeń⁶⁵ - co może zostać poddane pod rozagę w kontekście przyszłych, koniecznych prac legislacyjnych.

W związku z aktualnym poziomem ochrony swobody wypowiedzi oraz ochroną przed przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami w ramach europejskiej kultury prawnej, konieczne jest powrót do prac legislacyjnych oraz

⁶⁵ Zob.: rozstrzygnięcie TK z dnia 30 września 2025 r., Kp 3/25, pkt 117.

wdrażania środków nieustawowych (organizacyjnych i praktycznych), służących zapewnieniu realnej ochrony osobom nieheteronormatywnym.

Niezbędne jest nie tylko pełne wykonanie wyroku w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, ale także **wdrożenie dyrektywy 2024/1385. Swoisty „podwójny kontekst” – wykonanie zobowiązań wynikających z członkostwa w Radzie Europy i Unii Europejskiej przemawiają za zaplanowaniem i przeprowadzeniem działań legislacyjnych oraz organizacyjnych w sposób spójny, tak aby unikać doraźnego uzupełniania systemu w końcowej fazie implementacji (tj. w 2027 r.) i zapewnić trwałe mechanizmy ochrony grupom dyskryminowanym.**

Aktualnie utrzymuje się luka systemowa w karnoprawnej ochronie przed przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną (oraz płeć i tożsamość płciową). W praktyce sprzyja to kwalifikowaniu czynów o podłożu homofobicznym jako „zwykłych” przestępstw, bez prawnego „uwidocznienia” motywu uprzedzeniowego. W świetle standardów strasburskich, samo skazanie sprawców nie jest wystarczające, jeśli motyw uprzedzeniowy nie został należycie uwzględniony podczas wyrokowania.

Wytyczne z dnia 5 marca 2025 r., jak i rozporządzenie z dnia 4 lutego 2026 r. w sprawie określenia jednostek organizacyjnych prokuratury właściwych do prowadzenia postępowań w sprawach o przestępstwa motywowane uprzedzeniami, to ważne kroki, ale niewystarczające. Warto zauważyć, że niemal każde przestępstwo może być motywowane uprzedzeniami do przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub do bezwyznaniowości, niepełnosprawności, płci, tożsamości płciowej lub orientacji seksualnej. Obecnie – a także w ustawie z dnia 6 marca 2025 r., którą Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodną z Konstytucją - brak jest możliwości uwzględnienia tej okoliczności inaczej niż poprzez odwołanie się do dyrektywy szczególnej wymiaru kary z art. 53 § 2a pkt 6 k.k. Zastosowanie instytucji „okoliczności obciążających” ze swej istoty nie znajduje odzwierciedlenia w kwalifikacji prawnej przypisanego oskarżonemu czynu.

Poddaję zatem uprzejmie pod rozagę zainicjowanie działań legislacyjnych zmierzających do zastąpienia konieczności odwoływania się do art. 53 § 2a pkt 6 k.k. konstrukcją prawną polegającą na dodaniu art. 57c k.k. w brzmieniu:

§ 1. Skazując za popełnienie przestępstwa motywowanego uprzedzeniami na tle przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej lub do bezwyznaniowości,

niepełnosprawności, płci, tożsamości płciowej lub orientacji seksualnej, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia.

§ 2. Obostrzenie dolnej granicy ustawowego wymiaru kary, o którym mowa w § 1, nie ma zastosowania do przestępstw, w stosunku do których okoliczności stanowiące motywy wymienione w tym przepisie stanowią ich znamiona.

Zabieg ten umożliwi kwalifikowanie każdego przestępstwa np. z art. 157 § 1 k.k., czy z art. 288 § 1 k.k. jako przestępstwa motywowanego uprzedzeniami, co od wielu lat jest treścią postulatów kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich przez przedstawicieli strony społecznej. Ułatwi także prowadzenie adekwatnych statystyk odnośnie do skali przestępstw z uprzedzeń⁶⁶.

Proponuję także zmianę usytuowania przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. poprzez przeniesienie tego unormowania z Rozdziału XVI Kodeksu karnego „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne” do Rozdziału XXXII „Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu”. Konsekwencją tej zmiany będzie zmiana dobra prawnego leżącego u podstaw kryminalizacji dotychczasowego art. 119 § 1 k.k. skutkująca, jak się wydaje, rozszerzeniem kryminalizacji tego przestępstwa. W tym celu nieodzowne byłoby usunięcie z porządku prawnego art. 119 § 1 k.k. oraz dodanie po art. 257 k.k. art. 257a k.k. w następującym brzmieniu:

Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu swojego przeświadczenia o jej niepełnosprawności, płci, tożsamości płciowej, orientacji seksualnej, przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu swojego przeświadczenia o jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Konsekwencją „przeniesienia” art. 119 k.k. i dodanie nowego art. 257a k.k. powinna być modyfikacja art. 126a k.k. i usunięcie z katalogu czynów wskazanych w tym przepisie art. 119 k.k. Przepis ten mógłby wówczas brzmieć następująco:

⁶⁶ Na ten problem zwraca uwagę m.in. OBWE i Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka. Zob.: <https://hatecrime.osce.org/reporting/poland/2024>.

Kto publicznie nawołuje do popełnienia czynu określonego w art. 118, 118a, art. 120-125 lub publicznie pochwała popełnienie czynu określonego w tych przepisach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W mojej ocenie niezbędne jest także uzupełnienie art. 256 § 1 k.k., art. 257 k.k. oraz opisanego wyżej art. 257a k.k. (art. 119 § 1 k.k.) o znamiona odwołujące się do niepełnosprawności, płci, tożsamości płciowej lub orientacji seksualnej jako przesłanek dyskryminacyjnych. Przepis art. 256 § 1 k.k. otrzymałby wówczas brzmienie:

Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub treści nawołujące do uprzedzeń na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych lub ze względu na bezwyznaniowość, niepełnosprawność, płeć, tożsamość płciową lub orientację seksualną, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Przepis art. 257 k.k. swoim zakresem powinien obejmować nie tylko osoby posiadające cechę będącą przyczyną dyskryminacji, ale także te osoby, które danej cechy nie posiadają (np. nie są nieheteronormatywne, nie są Żydami, Ukraińcami itp.), a jedynie sprawca zakłada przynależność danej osoby do tej grupy. Żeby uniknąć odwoływania się do konstrukcji usiłowania nieudolnego (art. 13 § 1 k.k.) popełnienia przestępstwa z art. 257 k.k. właściwym rozwiązaniem byłoby, jak się wydaje, nadanie temu przepisowi następującego brzmienia:

Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę lub narusza nietykalność cielesną innej osoby z powodu swojego przeświadczenia o jej niepełnosprawności, płci, tożsamości płciowej, orientacji seksualnej, przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu swojego przeświadczenia o jej bezwyznaniowości, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Konstrukcja usiłowania nieudolnego – poprawna na gruncie teorii prawa karnego – nie jest środkiem oddającym istotę opisywanych za jej pomocą zdarzeń w przypadkach przestępczości motywowanej uprzedzeniami, gdy dochodzi do błędu sprawcy co do cechy przedmiotu czynności wykonawczej. Stąd też uzasadnione jest dążenie do uproszczenia brzmienia przepisów, by uczynić je bardziej akceptowalnymi w praktyce codziennego stosowania prawa. Użycie słowa „przeświadczenia” jako znamienia przestępstwa z art. 257 k.k. i proponowanego art. 257a k.k. sprawia, że nie jest konieczne ustalanie czy osoba, której dobra prawne zostały naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, przynależy do danej grupy narodowościowej, etnicznej, czy

badania jakiej jest orientacji seksualnej. Dla przypisania popełnienia przestępstwa motywowanego uprzedzeniami wystarczające będzie ustalenie motywu działania sprawcy, jego przeświadczenia, o tym, że dana osoba jest przedstawicielem/przedstawicielką grupy – z jego/jej perspektywy – niepożądaną (ochrona asumpcji). Zgodnie ze słownikiem języka polskiego przeświadczenie to „pewność w stosunku do kogoś, czegoś, wiara w prawdziwość, słuszność czegoś”⁶⁷. Przeświadczenie może być niezależne od realnie istniejącej rzeczywistości, co oznacza, że błąd sprawcy w „wytypowaniu” przedstawiciela/przedstawicielki grupy przez niego niepożądaną nie będzie dekonstruował znamion czynu zabronionego.

Uwzględniając wymagania, jakie wynikają z orzecznictwa ETPC w kontekście ochrony osób wspierających grupy szczególnie narażone na popełnienie względem nich przestępstwa motywowanego uprzedzeniami (ochrona asocjacji) poddaję uprzejmie pod rozagę dodanie art. 257b w brzmieniu:

Osoba, która prowadzi działalność na rzecz innej osoby lub grupy osób szczególnie narażonej na pokrzywdzenie czynami zabronionymi motywowanymi uprzedzeniami na tle przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej lub do bezwyznaniowości, niepełnosprawności, płci, tożsamości płciowej lub orientacji seksualnej, korzysta z ochrony prawnej przewidzianej w art. 256, 257 i 257a, gdy bezprawny zamach na nią miał miejsce podczas lub w związku z tą działalnością.

Wydaje się, że może to przyczynić się do zwiększenia ochrony prawnokarnej dziennikarzy czy przedstawicieli organizacji społecznych pomagających grupom dyskryminowanym – np. uchodźcom, czy osobom nieheteronormatywnym.

Pragnę także wyjaśnić istotę propozycji zmiany przesłanek przestępstw z uprzedzeń. Usunięcie „przynależności politycznej” z art. 119 k.k. jest uzasadnione tym, że okoliczność ta nie spełnia przesłanek przestępstw z uprzedzeń. Nie jest to niezmiennalna cecha pokrzywdzonego, a raczej wybór danej osoby odnośnie do „przynależności” politycznej. Trudno także uzasadnić z perspektywy aksjologicznej zwiększoną ochronę przynależności do partii politycznej. Wydaje się, że przesłanka ta – wskazana w art. 119 k.k. – jest swojego rodzaju reliktem (pozostałością) po przepisach

⁶⁷ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/prze%C5%9Bwiadczenie.html>.

obowiązujących w kodeksie karnym z 1969 r.⁶⁸. Wówczas obowiązujące przepisy w art. 126 § 1 k.k. penalizowały „gwałtowny zamach na życie funkcjonariusza publicznego lub działacza politycznego”, a przestępstwo to było zagrożone karą pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż 10 lat albo karą śmierci, a w § 2 wprowadzony został typ uprzywilejowany, tj. zamach na zdrowie funkcjonariusza publicznego lub działacza politycznego, zagrożony karą pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż 3 lata. Ochrona przekonań politycznych była wzmocniona także przez instytucję z art. 237 k.k. Przepis ten brzmiał: kto znieważa organ państwowy lub organizację polityczną, związek zawodowy, stowarzyszenie wyższej użyteczności publicznej lub inną organizację społeczną o znaczeniu ogólnopaństwowym w miejscu ich zajęć albo publicznie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny. **W obecnej sytuacji, w ustroju demokracji liberalnej, nie ma potrzeby dalszego utrzymywania przesłanki przynależności politycznej, bowiem poglądy polityczne już nie powinny być szczególnie chronione.**

Uwzględnienie cechy tożsamości płciowej obok cech płci wynika z trzech powodów.

Po pierwsze, przepis art. 8 ust. 1 dyrektywy 2024/1385 zobowiązuje państwa członkowskie UE do tego, by umyślne nawoływanie do przemocy lub nienawiści skierowanej przeciwko grupie osób, którą definiuje się według płci, lub przeciwko członkowi takiej grupy przez publiczne rozpowszechnianie za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych treści zawierających takie nawoływanie podlegało karze jako przestępstwo. W wersji anglojęzycznej, prawodawca unijny posługuje się sformułowaniem *gender*, co dotychczas tłumaczono jako „tożsamość płciowa”. Dyrektywa jako taka bardziej koncentruje się na płci jako *gender* i ochronie tych podmiotów, niż płci rozumianej jako *sex*, czyli płeć biologiczna. Dodatkową zaletą uzupełnienia katalogu przestępstw o przesłankę „tożsamości płciowej” jest objęcie zakresem prawnokarnej ochrony osoby interseksualne, tj. posiadające i męskie i żeńskie narządy płciowe. Nie mieszczą się one w binarnym, biologicznym podziale na płeć męską i żeńską. Objęcie ich ochroną przez analogię mogłoby naruszyć zakaz stosowania analogii na niekorzyść sprawcy. Jednocześnie zachowania oczywiście negatywnie oceniane, popełnianie przestępstw z motywacji uprzedzeniowej, nie powinno umykać prawu karnemu.

⁶⁸ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.).

Po drugie, osoby transseksualne są obecnie częściej obiektem niechęci czy uprzedzeń niż osoby nieheteronormatywne. Swego rodzaju złym standardem są pojawiające się w przestrzeni publicznej „żarty” o zmianie płci, czy „wybieraniu” sobie płci w zależności od pory dnia. Problemem jest także bagatelizowanie zjawiska transseksualizmu i traktowania go jako „fanaberii”, która mija z wiekiem. Takie wypowiedzi są krzywdzące i znieważające dla osób transseksualnych. Jeśli celem osoby znieważającej było wzywanie do przemocy, niechęci czy zwiększania uprzedzeń, to takie wypowiedzi powinny być karane na takich samych warunkach, jak wypowiedzi i przestępstwa motywowane niechęcią (uprzedzeniami) ze względu na rasę, narodowość, czy wyznanie. Po trzecie zaś, ochrona seksualności (czyli także tożsamości płciowej i osób transseksualnych) oraz orientacji seksualnej jest ugruntowanym standardem na gruncie przepisów o ochronie danych osobowych. Zgodnie z art. 107 ust. 2 ustawy o ochronie danych osobowych⁶⁹ nieuprawnione przetwarzanie (w tym upublicznienie) danych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub światopoglądowe, przynależność do związków zawodowych, danych genetycznych, danych biometrycznych przetwarzanych w celu jednoznacznego zidentyfikowania osoby fizycznej, danych dotyczących zdrowia, seksualności lub orientacji seksualnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat trzech. W przepisach o ochronie danych osobowych ustawodawca objął ochroną najszerszy katalog podmiotów i cech wrażliwych danej osoby. Charakter danych wrażliwych może wynikać np. z uwagi na możliwość jednoznacznej identyfikacji osoby (jak przy danych biometrycznych i genetycznych), ale także z uwagi na cechy „klasycznie” związane z przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami.

Mając na uwadze przedłożone racje, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich⁷⁰, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o udzielenie następujących informacji:

- czy w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace legislacyjne w celu wdrożenia wyroku w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce i dokonania niezbędnych zmian w przepisach prawa karnego materialnego dostosowujących polskie przepisy do wymagań, jakie wynikają z orzecznictwa ETPC,

⁶⁹ Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781).

⁷⁰ Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r., poz. 1264).

- czy w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace legislacyjne także w szerszym zakresie niż wynika to z wyroku Bednarek i inni przeciwko Polsce, tj. w celu dokonania niezbędnych zmian w przepisach prawa karnego materialnego, które będą wprowadzały skuteczne mechanizmy umożliwiające osobom niepełnosprawnym zgłaszanie przypadków przemocy, w tym przestępstw z nienawiści (motywowanych uprzedzeniami),

- czy w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace analityczne i legislacyjne w celu wdrożenia dyrektywy 2024/1385,

Proszę także uprzejmie o poinformowanie mnie o stanowisku zajęтым wobec przedstawionych problemów i postulatów natury legislacyjnej.

Z wyrazami szacunku

Sylwia Gregorczyk-Abram

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/